

Surinamers in de marine (1875-1877)

Paul van der Heijden

Via het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) zijn tussen 1908 en 1940 enkele honderden Surinamers en Antillianen terecht gekomen in Nederlands-Indië, blijkt uit recent onderzoek.¹ Maar de eerste Surinamers in Nederlands-Indië kwamen daar al ruim 30 jaar eerder. Van 1875-1877 hebben namelijk 73 Surinamers en 100 Antillianen dienst genomen bij de Nederlandse marine. De meesten daarvan bezochten ook de Indische archipel.

Over het Surinaamse marinepersoneel was tot nu toe weinig bekend: het gaat vooral om mannen in de laagste rangen, die doorgaans niet in het nieuws kwamen en daardoor voor de buitenwereld onder de radar bleven. Gelukkig zijn de stamboeken van deze periode van de marine goed bijgehouden, bewaard gebleven en ontsloten via het Nationaal Archief.² Om de Surinamers daaruit te filteren, moest worden gezocht op geboorteplaats. Helaas zijn de stamboeken niet geïndexeerd op geboorteplaats, zodat ruim 1.000 pdf's over de periode juni 1874 t/m juli 1877 alsnog handmatig moesten worden doorzocht.

Internationale karakter

Uit de stamboeken blijkt dat de Nederlandse marine gedurende 1874-1877 veel mannen heeft geworven in de grote havensteden Rotterdam, Amsterdam en Den Helder, en in iets mindere mate in Leiden, Delft, de Zeeuwse steden en de Friese steden. Verder meldden zich ook relatief veel buitenlanders uit Duitsland, Denemarken, Zweden en zelfs Finland, Italië en Griekenland. België ontbreekt nagenoeg in de lijsten. Ook zijn er enkele inschrijvingen van buiten Europa, zoals de Verenigde Staten, Canada en vanaf 1877 Nederlands Oost-Indië. Extra vermelding verdienen enkele rekruten uit Sint George d'Almina, aan de westkust van Ghana. Het was wel bekend dat Afrikanen in deze periode dienstnamen in het KNIL (de 'Zwarte Hollanders'), maar ze dienden dus ook in de marine.

Uit al deze inschrijvingen blijkt duidelijk het internationale karakter van het marinepersoneel. Te midden van deze internationale maritieme wereld werd dus ook personeel geworven in Suriname en op de Antillen. In dit artikel focus ik op de Surinamers. De belangrijkste gegevens over Surinamers uit de stamboeken zijn verwerkt in een groot Excel-bestand, waarvan een samenvatting is opgenomen onderaan dit artikel.

Politieke rel

De werving van buitenlandse marinepersoneel was in zijn algemeenheid nodig om tekorten op te vangen.³ De specifieke rekrutering in het Caribische gebied hangt samen met politieke woelingen in de jaren '70 van de negentiende eeuw, met name door de rol van Venezuela, want 'In Venezuela zyn omwentelingen en onlusten een periodiek terugkeerend kwaad.'⁴

In oktober 1874 kwamen Venezuela en Curaçao in aanvaring met elkaar, omdat handelaars vanuit Curaçao een groep Venezolaanse opstandelingen zouden voorzien van 'wapenen en krijgsbehoeften'. Daarop sloot Venezuela de havens voor alle verkeer van Curaçao en legde beslag op een Nederlands vrachtschip, de Midas. De kapitein van de Midas stuurde later zijn bevindingen naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal. 'Volgens verklaring van den adressant, bevestigd door zijne scheepelingen, hebben Nederlandsche onderdanen, zonder zich aan eenige overtreding te hebben schuldig gemaakt, 137 dagen lang als zware misdadigers >>

in kerkerholen moeten zuchten, ja zelfs zijn zij op de pijnbank gefolterd geworden.¹⁵

Daarmee was een flinke politieke rel geboren en groeide er een reële kans op oorlog. Nederland zond een eskader oorlogsschepen naar de Antillen, waaronder de schepen Cornelis Dirks en Zilveren Kruis.⁶ De Cornelis Dirks ging in de Antillen fungeren als rekruteringschip. De aanwezigheid van extra Nederlandse oorlogsschepen in het Caribisch gebied zal ongetwijfeld hebben gezorgd voor een algemeen besef van de noodzaak van militaire bescherming, waardoor potentiële rekruten makkelijker konden worden overgehaald. Dat geldt zeker voor de Nederlandse Antillen, waar Curaçao erg te lijden had onder de stopgezette handel met Venezuela. In juli 1876 waren de politieke plooiën echter gladgestreken en werd de Midas weer overgedragen aan de Nederlandse consul.

Hr Ms Zilveren Kruis, schroefstoomschip dat in 1875 eveneens naar West-Indië werd gezonden (archief Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH))

Suriname

In Suriname zijn in de onderzochte periode 74 man geworven, waarvan 73 in Suriname geboren en 1 op Curaçao. De werving onder Surinamers startte in december 1875. Die maand meldden zich 11 mannen voor een dienstverband op zee. Van juni t/m augustus 1876 piekte het aantal aanmeldingen, daarna vlakke het aantal af.

De rekruten kregen huisvesting op het schip Kijkduin, dat in de haven van Paramaribo lag.

Dit was een zogeheten stoomschroefschip, dat als 'wachtschip' of 'stationsschip' onderdeel uitmaakte van de Nederlandse vloot in het Caribisch gebied.

De stoomschepen in die tijd voeren nog niet volledig op stoomaandrijving, maar waren ook uitgerust met zeilen. Door het diplomatieke conflict met Venezuela lagen er meer marineschepen in Suriname en op de Antillen dan normaal, want doorgaans was de mariene bezetting nogal karig. Jonkheer H. de Vaynes van Brakell, die alle wereld-zeeën had bevaren, liet zich in zijn uitgegeven memoires nogal laatdunkend uit over de verdediging van Suriname. 'Onze zeemagt aldaar had niet veel te beduiden; zij bestond uit een bark, eene stoomboot met versleten ketels, een paar kleine schoeners en een paar kanoneerbooten klein model. Dit was al wat het marienetje kon aanbrengen. En nog werd dit tot de helft verminderd, omdat de gele koorts voortdurend vele offers maakte en geheele equipagiën meermalen aan wal moesten worden verpleegd, zoodat het schip onbruikbaar op de rivier lag.'⁷

Zr. Ms. schroefstoomschip 4e klasse »Aruba», kommandant luitenant ter zee 1e kl. jhr. J. A. Roëll, vertrok gisterenmiddag naar zee met bestemming naar Liberia en West-Indië. De »Aruba» is een geheel nieuw vaartuig en heeft een bewapening zooals men van een oorlogschip van den tegenwoordigen tijd verwachten mag. Tusschen den groote- en den fok-kemast bevindt zich een 18 centim. Armstrong-kanon à pivot en op het halfdek staan twee 12 centim. Krupp-achterlaadkanonnen.

Vertrek van het stoomschip 'Aruba' uit Nederland (Het Vaderland, 28 februari 1876)

Half juli 1876 werd de Kijkduin afgelost door een gloednieuw schroefstoomschip, de Aruba. De Kijkduin voer naar Curaçao, waar het werd ontmanteld en als oud ijzer verkocht. Van de Kijkduin en Aruba zijn geen afbeeldingen bekend, wel van Hr Ms Zilveren Kruis, een enigszins vergelijkbaar schroefstoomschip dat in 1875 eveneens naar West-Indië werd gezonden.

Inzet van de marine aan het begin van de Atjeh-oorlog in 1873-1874 (collectie Rijksmuseum)

— De romp van het stoomschip »Kijkduin«
heeft f 6335 bij openbaren verkoop opgebracht;
de andere goederen golden f 2600.

Het einde van de Kijkduin

(Het Vaderland, 16 november 1876)

Statistieken van Surinaamse zeelieden

Als we de informatie over de 73 Surinaamse rekruten bekijken, kunnen we daar wat aardige patronen in herkennen. De leeftijd van de nieuwkomers lag tussen 15 en 28 jaar. Bijna 60% was jonger dan 20. Opvallend veel mannen gaven Paramaribo op als geboorteplaats (49 = 67%), 9 zijn geboren op een plantage (12%), de rest gaf alleen 'Suriname' op of helemaal niets.

Zonder uitzondering zijn de rekruten geboren voor 1863, dus in de periode voor de Emancipatie. Hoeveel er ook werkelijk in slavernij zijn geboren,

is op basis van deze gegevens niet te zeggen, maar zou nog door onderzoek naar elk individu grotendeels achterhaald kunnen worden. Bij 17 aanmeldingen is de afkomst/huidskleur genoteerd, het gaat daarbij in alle gevallen om zwarten en kleurlingen. We mogen ervan uitgaan dat dat voor vrijwel de hele groep geldt.

Bij hun aanmelding hadden verreweg de meesten een ambachtelijk beroep (timmermansleerling, schoenmaker, schrijnwerker), slechts enkelen hadden ervaring als zeevarende. Het betekent ook dat ze in de marine helemaal onderaan moesten beginnen, de grootste groep als lichtmatroos (49 man = 67%), matroos 3e klasse (17 = 23%), matroos 2e klasse (2), vuurstoker 3e klasse (4) en vuurstoker 2e klasse (1). Een hoger instapniveau kwam niet voor. In hun diensttijd maakten de zeelieden nauwelijks promotie.

>>

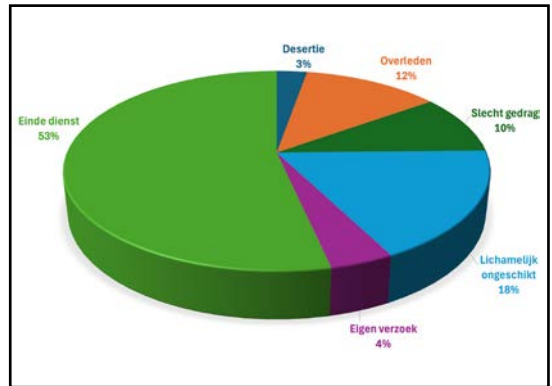
De meesten klommen 1 trede in de hiërarchie, bijvoorbeeld van lichtmatroos naar matroos 3e klasse. Twee schopten het tot sergeant kok.

Veel Surinaamse rekruten raakten verzeild in oorlogen in Nederlands-Indië. 22 jongens (30%) kregen het Eereteken voor hun deelname in de Atjeh-oorlog vanaf 1873, 12 verdienden ook het Eereteken Samalangan voor hun bijdrage aan de expeditie op Sumatra in het najaar van 1877. Andere onderscheidingen die de zeelieden konden krijgen, hebben te maken met hun diensttijd. Zo kregen 24 Surinamers (33%) een Bronzen medaille wegens 12 jaar 'langdurige, eerlijke en trouwe dienst'. Slechts vijf zeelieden bleven 24 jaar trouw en ontvingen daarvoor een Zilveren medaille.

Zilveren medaille voor 24-jarige trouwe en eerlijke dienst bij de marine (collectie Nationaal Militair Historisch Museum)

Het is interessant om te kijken naar de redenen voor het eindigen van het dienstverband. Naast regulier ontslag vanwege beëindiging van de dienstperiode komen ook tragischere redenen voor: ontslag wegens misdragingen en veroordelingen, desertie, lichamelijke ongeschiktheid (al dan niet vanwege de dienst) en overlijden (longtering, cholera, TBC, longontsteking, endocarditis, pokken, beri-beri). Om te toetsen of deze verdeling 'normaal' is in de marine, zou je vergelijkingsmateriaal moeten hebben van andere groepen schepelingen. Dat zou interessant kunnen zijn voor een vervolgonderzoek.

Redenen voor het eindigen van het dienstverband

Motivatie

Bij zo'n grootschalige rekrutering doemt de vraag op: waarom zou je als jongeman dienst willen nemen bij de marine? De marine stond niet bepaald bekend om de rustige sfeer en veilige werkomstandigheden. Zoals altijd waren er *push*-factoren en *pull*-factoren. De slechte economische situatie in Suriname zal als push-factor zeker een rol hebben gespeeld bij de aanmelding. De plantage-economie lag op zijn gat, in 1873 waren de verplichte tienjarige overheidscontracten afgelopen en heerste er grote werkloosheid in Paramaribo.

Andersom lokte wellicht ook de gedachte aan een avontuurlijk bestaan op de wereldzeeën. De meesten kwamen al snel in Nederlands (Oost-) Indië terecht. Ook de aanmeldpremie van een paar tientjes (al naar gelang de lengte van het dienstverband) zal een trigger zijn geweest, zeker op korte termijn.

Naar de verre toekomst werd echter amper gekeken. De meeste Surinamers dienden alleen hun eerste contract uit, of verlengden het contract hooguit maar een keer: te kort om recht te hebben op pensioen. Alleen zeelieden met een langdurig dienstverband en de ongelukkigen die lichamelijk ongeschikt raakten tijdens en door de dienst, konden rekenen op een pensioentje.

Tegenover de avontuurlijke lokroep en de exotische bestemmingen stond het zware bestaan op zee, dat zeker niet voor iedereen een pretje zal zijn geweest. Het leven op een schip was een harde, hiërarchische mannenwereld, een onevenwichtige microkosmos, ver van huis, haard en familie. Het werk was zwaar, de gevaren groot en de carrière-kansen vrijwel nihil. Die omstandigheden leidden vaak tot excessen, zowel aan boord als aan land, en daarmee ook tot wangedrag, straffen en ontslagen, zo blijkt ook uit de hieronder afgedrukte lijst.

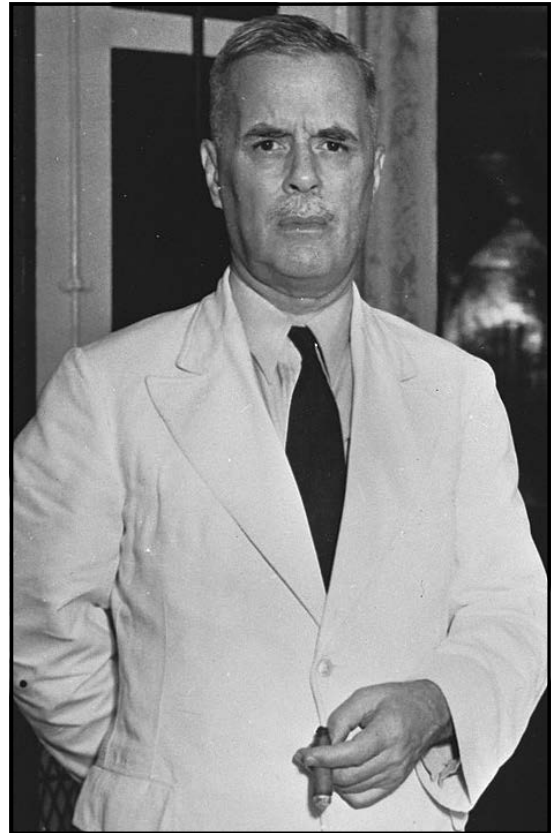
Gerhardus Nalla

Van de meeste Surinaamse scheepslieden weten we vooralsnog weinig. De hieronder gepresenteerde namenlijst biedt hopelijk aanknopingspunten voor verder onderzoek. Van één van de mannen uit de lijst is toevallig wel wat meer bekend, omdat over hem geschreven is in een krantenartikel uit 1947 door Ph. J. Redmond (de vader van Sophie Redmond).⁸ Het artikel gaat over Gerhardus Daniël Nalla en bevat de letterlijke tekst van 'Het verzoekschrift van den gebreklijgende oud-Marinier der Koninklijke Nederlandsche Marine' uit 1938. Nalla schrijft in dat verzoekschrift over zijn carrière bij de marine, noemt de verschillende schepen waar hij op heeft gevaren, de oorlog in Atjeh waar hij heeft meegevochten en de twee onderscheidingen die hij daarvoor heeft gekregen. Nadat hij op 22-jarige leeftijd (!) uit dienst ging, heeft hij allerlei baantjes gehad, maar belandde uiteindelijk berooid op 's Landsgrond Boniface en kreeg een halve portie voeding per week.⁹ 'Als oud-marinier, die zijn leven voor Groot-Nederland in Atjeh gewaagd heeft en thans op hoogen leeftijd honger lijdt, nadert hij U Hoog Edel Gestrenge beleeft met het nederig, doch dringend verzoek om aan Zijne Excellentie den heer Gouverneur van Suriname of aan den Minister van Defensie voor hem een onderstand [bijstandsuitkering] te verzoeken.'

Nalla kreeg daadwerkelijk een uitnodiging van gouverneur Kielstra. Zijne Excellentie ontving hem

beleeft en sprak met hem een half uur geïnteresseerd over diens verrichtingen in Nederlands-Indië. Bij het afscheid ontving Nalla een bedrag om de rest van de week door te komen, maar tot diens grote teleurstelling bleef een structurele bijdrage uit. Zo eindigt het krantenartikel toch in mineur: 'De oud-marinier G. D. Nalla behoort sinds eenige jaren niet meer tot de levenden. Zijn sukkelende weduwe zet met haar minderjarigen zoon haar droevig bestaan voort.'

Hopelijk geldt dit lot niet voor alle Surinaamse marinejongens.

Gouverneur Johannes Kielstra
(Fotocollectie ANEFO; Wikimedia Commons)

Overzicht Surinamers in de Nederlandse marine (1875-1877)

Hier volgt een overzicht van de belangrijkste gegevens uit de stamboeken 1875-1877. Voor de overzichtelijkheid is sommige informatie weggelaten, zoals fysieke kenmerken (lengte, kleur ogen etc.) en de namen van schepen waar de mannen op hebben gevaren. Achtereenvolgens is hier genoemd:

Achternaam. Voornaam – stamboeknummer

G = geboorteplaats en geboortedatum

V = vader [indien vermeld, anders 'vader onbekend']

M = moeder

B = beroep vóór de dienst

D = diensttijd, reden van beëindiging

O = eventuele opmerkingen en militaire onderscheidingen

Arns, Lodewijk Frederik – 18520. G: Paramaribo 18 okt 1849. M: Maria Arns. B: smid. D: 4 feb 1876 (vuurstoker 2e kl.) tot 3 feb 1881, einde dienst. O: in 1877 berispt wegens 'onwilligheid, verwaarlozen van plunje, niet opvolgen van bevelen.'

Becker, Hendrik Juliaan – 18546. G: Paramaribo 8 feb 1855. V: Hendrik. M: Johanna Margaretha Wolff. B: zeevarende. D: 12 jul 1876 (lichtmatroos) tot 1 mrt 1900, einde dienst. O: 'mulat'; Bronzen & Zilveren medaille, Eeretekens Atjeh.

Beyse, Pietje Johan – 18509. G: Paramaribo 1854. M: Truitje Magdalena Wiestkapper. B: bakker. D: 17 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 21 jul 1881, einde dienst. O: in 1876 half jaar detentie wegens verzet tegen politie op Aruba.

Blanchard, François Charles – 18530. G: Paramaribo 12 apr 1860. M: Philippina Blanchard. D: 3 apr 1876 (lichtmatroos) tot 9 jun 1884, einde dienst. O: 'karboeger'; Eeretekens Samalangan, Bronzen medaille.

Boutelle, William – 18766. G: Paramaribo 1857. M: Wilhelmina Boutelle. B: kok. D: 13 okt 1876 (lichtmatroos) tot 7 mei 1879, ontslagen wegens

slecht gedrag, liegen, te laat terugkeren van passagieren.

Braaf, Adolf – 18548. G: Plantage Vertrouwen 1850. M: Adolphina Madrijntje ('eigen opgave'). B: vuurstoker. D: 12 jul 1876 (vuurstoker 3e kl.) tot 11 jul 1881, einde dienst. O: 'karboeger'.

Bruggemann, Carel Paul – 18763. G: Paramaribo 16 aug 1858. V: Peter Achatius, M: Wilhelmina Johanna Sonnevile. B: smid. D: 31 aug 1876 (vuurstoker 3e kl.) tot 30 aug 1881, einde dienst.

Brujning, Alfred – 18533. G: Paramaribo 1859. V: Pierre, M: Antonie Floortje Goedkoop. B: bediende. D: 12 apr 1876 (lichtmatroos) tot 9 juni 1884, einde dienst. O: 'mesties'; Bronzen medaille, Eeretekens Atjeh.

Brukkel, Pieter – 18771. G: Suriname 1859. M: Wilhelmina Brukkel. B: landbouwer. D: 28 apr 1877 (lichtmatroos) tot 30 jun 1884, ontslagen wegens ontstane lichamelijke gebreken (niet gespecificeerd).

Buren, Rudolf Jean van – 18539. G: Plantage Pieterszorg 1858. M: Theresia Juliana van Buren. B: timmermansleerling. D: 20 jun 1876 (lichtmatroos) tot 30 jun 1877, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid: teennagels verloren na bevriezing van de voeten. O: 'karboeger'.

Cajefas Yver, Francis Paulus – 18518. G: Paramaribo 1850 M: Celestina Maria Cajefas Yver. B: zeeman. D: 31 jan 1876 (matroos 3e kl.) tot 20 jul 1881, einde dienst. O: Eeretekens Samalangan.

Charry, Louis Nelson – 18550. G: Suriname 5 jan 1859. M: Fanny Charry. B: kuiper. D: 30 jul 1876 (lichtmatroos) tot 10 mei 1879, overleden aan dysenterie in het hospitaal te Simpang (Sumatra, Ned.-Indië).

Chesnas, Johan Hendrik Samuel – 18752. G: Paramaribo 28 aug 1857. M: Saraatje Alexandrina Chesnas. B: schrijnwerker. D: 30 jul 1876 (matroos 3e kl.) tot 29 jul 1881, einde dienst.

Cummingsberg, Doris Johannis – 18525. G: Paramaribo 1847. M: Maria Augusta Cummingsberg. B: timmerman en smid. D: 9 feb 1876 (vuurstoker 3e kl.) tot 30 apr 1879,

ontslagen, lichamelijk afgekeurd wegens bloedarmoede en maag-darmkrampen.

Dankfort, Willem Zeger – 18535. G: Paramaribo 13 mei 1859. M: Monkie Dankfort. D: 27 apr 1876 (lichtmatroos) tot 31 jul 1885, einde dienst. O: 'mesties'; Eeretecken Samalangan, Bronzen medaille.

Dens, Thomas Eduard – 18774. G: Paramaribo 6 jun 1858. M: Francina Eliza Dens. B: metselaar. D: 8 mei 1877 (lichtmatroos) tot 10 dec 1881, ontslagen wegens voortdurend berispelijk gedrag.

Dijk, Hendrik – 18505. G: Paramaribo 1859. M: Arriëtta Helena Dijk. B: varensgezel. D: 19 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 16 mei 1888, ontslag wegens onzedelijke handelingen. O: in 1884 al veroordeeld tot 1 jaar militaire detentie; Bronzen medaille.

Dijker, Alphonse Johannes – 18513. G: Paramaribo 1852. M: Martina Maria Dijker. B: timmerman. D: 28 jan 1876 (matroos 3e kl.) tot 16 feb 1879, overleden hospitaal Willemsoord (Den Helder) tgv longontsteking. O: Eeretecken Atjeh.

Drenthe, William – 18770. G: Paramaribo 1860. M: Caro Drenthe. B: timmerman. D: 7 jul 1877 (lichtmatroos) tot 6 mrt 1885, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh, Bronzen medaille.

Edel, Premier – 18512. Plantage Vaderzorg 1847. M: Willemina Helena Knel. B: timmerman. D: 5 jan 1876 (matroos 3e kl.) tot 5 okt 1878, ontslagen wegens lichamelijk gebrek, ongeluk met been. O: Eeretecken Atjeh.

Flu, Alfred Adelbert Charles – 18754. G: Paramaribo 22 feb 1861. M: Johanna Elisabeth Flu. B: varensgezel. D: 3 aug 1876 (lichtmatroos) tot 21 feb 1885, einde dienst. O: Bronzen medaille.

Fraeser, Hector – 18524. G: Plantage Nursery (Nickerie) 1857. [Geen ouders opgegeven] B: kuiper. D: 8 feb 1876 (lichtmatroos) tot 16 mei 1888. O: in 1881 gedeserteerd, daarna in rang gedegradeerd. O: Eeretecken Atjeh, Bronzen medaille.

Frank, Charles – 18756. G: Suriname 1856. V: Emanuel Geluk Frank, M: Stephanie Fowrina Fer. B:

timmerman. D: 14 aug 1876 (lichtmatroos) tot 30 mei 1877, overleden te Paramaribo aan de tering.

Graaf, Gerrit Hendrik Lodewijk – 18510. G: Paramaribo 6 mrt 1857. V: Abraham Felix Graaf, M: Amarantja Francina de L'Sele. B: timmermansleerling. D: 23 dec 1875 (lichtmatroos) tot 7 jun 1881, gedeserteerd te Paramaribo. O: Eeretecken Atjeh & Samalangan.

Guston, Leopold Marius – 18519. G: Paramaribo 1858. M: Henriette Guston. D: 31 jan 1876 (lichtmatroos) tot 22 nov 1885, einde dienst. O: Bronzen medaille.

Haar, Joost ter – 18755. G: Suriname 1853. M: Floortje ter Haar. B: metselaar. D: 3 aug 1876 (matroos 3e kl.) tot 2 aug 1881, einde dienst.

Hiffens, Christiaan – 18753. G: Suriname 1851. V: Bernard, M: Henriëtte Somma. B: smid. D: 3 aug 1876 (vuurstoker 3e kl.) tot 2 aug 1881, einde dienst.

Hoerst, Pieter Hendrik – 18514. G: Paramaribo 18 apr 1857. M: Justina Hoerst. B: schoenmaker. D: 28 jan 1876 (lichtmatroos) tot 15 feb 1884, einde dienst.

Hof, Willem – 18542. G: Plantage Bruinendaal 18 apr 1853. M: Philida. B: bakker. D: 28 jun 1876 (lichtmatroos) tot 5 dec 1879, ontslagen wegens long- en huidproblemen. O: 'neger'; overleden a/b Marnia (?).

Holt, Hendrik Julius Johannes van – 18547. G: Paramaribo 13 jul 1859. M: Annette van Holt. B: smidsleerling. D: 12 jul 1876 (lichtmatroos) tot 20 mrt 1878, overleden te Celebes (Ned.-Indië) aan de pokken. O: 'karboeger'.

Huijns, Christiaan Theodorus – 18541. G: Paramaribo 8 sep 1856. M: Francina Lisette Huijns. D: 23 jun 1876 (lichtmatroos) tot 22 jun 1884, einde dienst. O: 'karboeger'; Bronzen medaille.

Jugwels, Francis Herbert – 18761. G: Paramaribo 14 sep 1857. M: Jane Charlotte Jugwels. B: schrijnwerker. D: 22 aug 1876 (lichtmatroos) tot 21 aug 1884, einde dienst.

Keeldar, Frederik Petrus – 18767. G: Suriname [geboortejaar onbekend]. M: Adolphina Keeldar.

>>

B: landbouwer. D: 11 dec 1876 (lichtmatroos) tot 10 dec 1884, einde dienst. O: in 1873 ingeschreven als vrijgemaakte slaaf.

Kerssenberg, Wilhelm Theodorus – 18502.

G: Paramaribo 23 dec 1852. M: Jansje Cornelia Kerssenberg. B: singelsplijter. D: 15 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 5 jan 1881, einde dienst.

Kimpen, Enst – 18521. G: Plantage Hecht en Sterk 17 okt 1851. M: Cleopatra Kimpen. B: sjouwer. D: 5 feb 1876 (lichtmatroos) tot 27 juli 1884, overleden hospitaal Hellevoetsluis tgv TBC. O: maand gevangen gezeten.

Klames, Rudolf – 18762. G: Suriname [geboortejaar onbekend]. M: Constantie Klames. B: metselaar. D: 28 aug 1876 (lichtmatroos) tot 11 mei 1886, ontslag op eigen verzoek. O: 1863 in Paramaribo ingeschreven; Bronzen medaille.

Kruidenhof, Frederik Joseph – 18773. G: Paramaribo 22 apr 1860. V: Abraham Duncan, M: Brunette Alexandrina Kruidenhof. B: schrijnwerker. D: 3 mei 1877 (lichtmatroos) tot 28 feb 1880, ontslagen wegens voortdurend wangedrag.

Kwist, Jan – 18544. G: [geboorteplaats onbekend, laatst gewoond in Paramaribo] 1858. M: Hendrika Kwist. B: bakker. D: 6 jul 1876 (lichtmatroos) tot 5 jul 1884, einde dienst. O: 'karboeger'; Eeretecken Atjeh.

Laport, Anton Christiaan – 18759. G: Paramaribo 2 aug 1856. M: Frederika Amalia Laport. B: timmermansjongen. D: 22 aug 1876 (lichtmatroos) tot 21 aug 1884, einde dienst.

Lyder, Willem Alexander – 18515. G: Paramaribo 1856. M: Martina Lijder. B: winkelbediende. D: 28 jan 1876 (lichtmatroos) tot 15 feb 1884, einde dienst.

Maanster, Gerard Ferdinand – 18549. G: [geboorteplaats onbekend, laatst gewoond in Paramaribo] 1859. M: Lydia Theresia Maanster. B: kleermaker. D: 30 jul 1876 (lichtmatroos) tot 24 jan 1886, einde dienst. O: Bronzen medaille, Eeretecken Atjeh.

Markes, Gerhard John – 18526. G: Paramaribo 21 feb 1855. M: Maria Christina Markes.

B: schrijnwerker. D: 9 feb 1876 (matroos 3e kl.) tot 6 feb. 1881, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh.

Menneke, Charles – 18532. G: Paramaribo 2 dec 1855. M: Martha Jacoba Menneke. B: houthakker. D: 7 apr 1876 (matroos 3e kl.) tot 11 dec 1879, ontslagen. O: insubordinatie veroordeeld tot 5 jaar kruiwagenstraf; overgebracht naar gevangenis Leiden.

Mezer, Klaas Cornelis de – 18527. G: Paramaribo 1 nov 1856. V: Joseph Sesom, M: Jetta Helena Buth. B: schilder. D: 18 feb 1876 (lichtmatroos) tot 14 jun 1883, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid; slepende persloop. O: in Amsterdam overleden aan darmontsteking; Bronzen medaille.

Middelhof, Hendrik Christoffel – 18537. G: Nieuw Rotterdam 28 nov 1857. M: Johanna Theodora Middelhof. B: metselaarsknecht. D: 10 jun 1876 (lichtmatroos) tot 28 jul 1884, einde dienst. O: 'neger'; Bronzen medaille.

Mijdt, Willem Johan – 18504. G: Paramaribo 6 aug 1856. M: Elisabeth Cornelia Lisanna Mijdt. B: timmerman. D: 6 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 1 feb 1881, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh & Samalangan.

Montnor, Joseph – 18503. G: Paramaribo 1854. M: Olymphie Montnor. B: smid. D: 6 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 16 dec 1895, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh & Samalangan, Bronzen, Zilveren en Kleine Gouden medaille.

Mun, Frederik Johannes – 18531. G: Paramaribo 29 mrt 1860. M: Annette Christina Mun. B: loopjongen. D: 4 apr 1876 (lichtmatroos) tot 12 okt 1891, einde dienst. O: 'neger'; Bronzen & Zilveren medaille, Eeretecken Atjeh.

Muntslag, Willem Frans Leopold – 18543. G: Paramaribo 23 nov 1856. M: Wilhelmina Augusta Muntslag. B: timmermansleerling. D: 6 jul 1876 (lichtmatroos) tot 5 jul 1884, einde dienst. O: 'neger'; Bronzen medaille, Eeretecken Atjeh.

Naarden, Frederik – 18536. G: Paramaribo 1856. M: Isalina Naarden. B: smidsleerling. D: 1 jun 1876 (lichtmatroos) tot 30 sep 1879, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid na val. O: 'donkere mulat'.

Nalla, Gerhardus Daniel – 18511. G: Paramaribo 25 jul 1859. M: Elisabeth Premier Nalla.

B: loopjongen. D: 31 dec 1875 (lichtmatroos) tot 7 jul 1881, ontslagen wegens aanhoudend wangedrag. O: Eeretecken Atjeh & Samalangan.

Nalla, Marius Willem – 18772. G: Paramaribo 4 jan 1862. M: Première Elisabeth Nalla. B: schoenmaker. D: 1 mei 1877 (lichtmatroos) tot 1 dec 1879, ontslagen 'wegens voortdurend wangedrag en gemis aan lust en ijver'.

Nok Jacobus Laurentius 18764. G: Paramaribo 1860. M: Anette Nok. B: timmerman. D: 8 sep 1876 (lichtmatroos) tot 9 sep 1884, einde dienst.

Parra, Nicolaas Constantijn de – 18751. G: Paramaribo 22 dec 1859. M: Geertruida Amalia de Parra. B: timmerman. D: 30 jul 1876 (matroos 3e kl.) tot 1 sep 1887, ontslag op eigen verzoek. O: Bronzen medaille, Eeretecken Atjeh.

Peneux, Gustaph Adolphe John – 18517. G: Cornoï 29 jun 1855. V: Gerhard Jacobus, M: Elizabeth Maria Opdenduur. B: zeeman. D: 31 jan 1876 (matroos 2e kl.) tot 20 jan 1882, overleden aan cholera. O: Eeretecken Samalangan.

Schenkers, Frederik Constant – 18523. G: Paramaribo 1848. V: Thomas, M: Maria Cicelia Amifers. B: smid. D: 8 feb 1876 (matroos 3e kl.) tot 20 jul 1881, einde dienst. O: Eeretecken Samalangan.

Schordeijn, George Jacob – 18765. G: Paramaribo 15 jan 1858. M: Maria Isabella Schordeijn. B: timmerman. D: 5 okt 1876 (lichtmatroos) tot 1 okt 1877, ontslagen wegens ontstane lichamelijke gebreken [niet gespecificeerd].

Sniphoven, Abuïs – 18540. G: [geboorteplaats onbekend, laatst gewoond in Paramaribo] 1853. M: Clasina Sniphoven. D: 22 jun 1876 (lichtmatroos) tot 10 aug 1885, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid: vallende ziekte. O: 'karboeger'; Bronzen medaille.

Stamhoef, Hendrik Adriaan – 18538. G: Paramaribo 17 dec 1858. M: Adolphina Johanna Stamhoef. B: kleermakersleerling. D: 10 jun 1876

(lichtmatroos) tot 31 dec 1880, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid; verbrijzeling elleboog bij saluut. O: 'mulat'.

Thurnim, Franciscus – 18501. G: Paramaribo 1851. M: Maria Cornelia Thurnim. B: schrijnwerker. D: 5 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 18 sep 1896, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh, Bronzen & Zilveren medaille.

Tolk, Adriaan – 18769. G: Paramaribo 1854. [Geen ouders bekend] B: schrijnwerker. D: 6 mrt 1877 (lichtmatroos) tot 5 mrt 1885, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh, Bronzen medaille.

Trustfull, Johannes – 18522. G: Plantage Bellevue 1847. M: Betsey Trustfull. B: zeeman. D: 7 feb 1876 (matroos 3e kl.) tot 31 dec 1877, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid aan been. O: Eeretecken Atjeh.

Vanenburg, Henny Willem Hermanus – 18529. G: Paramaribo 27 nov 1856. M: Elisabeth Mariantje Vanenburg. B: timmerman. D: 18 mrt 1876 (lichtmatroos) tot 1 okt 1882, overleden aan longtering, a/b vrachtschip Soerabaya.

Vennek, Alexander – 18508. G: Plantage John 12 okt 1857. M: Henriette Christina Vennek. B: timmermansleerling. D: 17 dec 1875 (lichtmatroos) tot 16 dec 1883, einde dienst. O: Eeretecken Atjeh & Samalangan, Bronzen medaille.

Vers, Andreas – 18758. G: Suriname 1858. V: Mozes, M: Marianna Biermand. B: landbouwer. D: 22 aug 1876 (lichtmatroos) tot 10 dec 1881, ontslagen vanwege 'voortdurend berispelijk gedrag'.

Violet, Cornelis – 18768. G: Paramaribo 30 jan 1861. M: Johanna Violet. B: visser. D: 31 jan 1877 (lichtmatroos) tot 29 jan 1885, einde dienst.

Waak, Karel Johannis – 18506. G: Plantage St. Barbara 1854. V: Isaak, M: Cornelia Constantia Waak. B: timmerman. D: 17 dec 1875 (matroos 3e kl.) tot 5 jan 1881, einde dienst.

Wielkens, Richard David – 18760. G: Paramaribo 1 nov 1852. V: Hendrik Theodorus, M: Floortje Marianna Huyte. B: timmerman. D: 22 aug 1876

>>

(lichtmatroos) tot 26 jul 1880, ontslagen wegens lichamelijke ongeschiktheid; elephantiasis scroti.

Wijbers, Jacob Julius – 18534. G: Paramaribo 11 mrt 1860. M: Johanna Josina Elisabeth Wijbers. B: schoenmakersleerling. D: 25 apr 1876 (lichtmatroos) tot 22 dec 1885, ontslag op eigen verzoek. O: Bronzen medaille, Eeretekenen Atjeh.

Wijks, Harry Willem – 18507. G: Paramaribo 12 nov 1859. M: Albertina Caroline Wijks. B: timmerman. D: 14 dec 1875 (lichtmatroos) tot 3 apr 1894, overleden aan endocarditis, ontsteking aan het hart. O: Eeretekenen Atjeh & Samalangan, Bronzen & Zilveren medaille.

Willemzorg, Jakob – 18545. G: [geboorteplaats onbekend, laatst gewoond in Paramaribo] 1860. M: Regina Willemzorg. B: timmermansleerling. D: 8 jul 1876 (lichtmatroos) tot 25 aug 1877 overleden aan beri-beri te Oost-Indië. O: 'karboeger'.

Wilmans, Louis Munnings Henry – 18516. G: Paramaribo 22 mei 1854. V: Washington Wilmans, M: Francis Henrietta Davida Gallez. B: zeeman. D: 31 jan 1876 (matroos 2e kl.) tot 31 mrt 1877, ontslag wegens lichamelijke ongeschiktheid; mank geworden door ongeval.

Wolfgang, Jan – 18757. G: [geboorteplaats onbekend, laatst gewoond in Paramaribo] 1860. M: Alexandrina Wolfgang. B: schrijnwerker. D: 15 aug 1876 (lichtmatroos) tot 27 jun 1882, ontslagen; lichamenlijk ongeschikt geworden (reden niet genoemd).

Literatuur

- Baetens, R, Ph. Bosscher en H. Reuchlin (red.). *Maritieme geschiedenis der Nederlanden deel 4*. Bussum 1978.
- Vaynes van Brakell, Jhr. H. de. *Zestien zeereizen. Herinneringen uit een veertigjarige loopbaan bij de Nederlandsche marine*. Amsterdam 1870.

Mogelijk gemaakt dankzij ondersteuning van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten.

Noten

- 1 Jaap Gravenberch (1899-1986) was een van die KNIL-ers. Een boek over de familie Gravenberch verschijnt in 2025 bij Querido Facto.
- 2 Nationaal Archief, 2.12.14 Inventaris van de Stamboeken Marinepersoneel, 1813-1940, inv. nrs 524-525.
- 3 Baetens e.a. 1978, 107.
- 4 De Curaçaosche Courant, 13 november 1878.
- 5 Een uitgebreid verslag van deze kwestie, inclusief de foltering in De Tijd, 24 september 1875.
- 6 Suriname, koloniaal nieuwsblad, 9 november 1875.
- 7 Vaynes van Brakell 1870, 301.
- 8 De West, 14 maart 1947.
- 9 Wat Nalla hier niet vermeldt, is dat hij is ontslagen 'wegens aanhoudend wangedrag', zie het overzicht.